

**ДРУЖЕСТВО С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ (ДПК)
КАТО НОВА ФОРМА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ
НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ**

**гл. ас. д-р Виолета Владова-Иванова,
гл. ас. д-р Милена Цветковска**

Въведение

На 01.08.2023 г. със Закона за изменение и допълнение на Търговския закон е регламентирано ново търговско дружество, което ще бъде шести възможен за регистрация вид, наред с петте познати в практиката и уредени в българското търговско законодателство търговски дружества – СД, КД, ООД, АД и КДА. В Търговския закон (ТЗ) е въведена нова Глава петнадесета „а“, озаглавена „Дружество с променлив капитал“. Подобен вид дружество е непознат както в отмененото ни търговско законодателство, така и в нашето действащо българско търговско право. Въвеждането му е сериозна законодателна промяна, която се дължи на съществените промени в обществените отношения и множество фактори, като: глобализацията; процесите на конвергенция на правните системи на страните – членки на ЕС, включително в областта на търговското право; бурното развитие на информационните технологии и увеличаването на броя на стартиращите технологични компании с възможност за бърз икономически растеж, базиран на технологии с висока добавена стойност. Действащата правна рамка в редица отношения не може да отговори на актуалните потребности на бизнеса, следователно правото трябва да следва динамиката на съвременната икономика и да се адаптира по начин, че да създаде адекватен механизъм за регулиране на съвременните обществени отношения (Бъчварова 2018).

Подходът, приет от законодателя, е да уреди съвсем нов вид търговско дружество, а не да модифицира и създаде вариант на някое от съществуващите. Регламентацията на дружеството с променлив капитал (ДПК) показва определени специфики и особености, нехарактерни за познатите и използвани до този момент традиционни дружествени форми, което ще го направи подходящо за компании от определен тип. Трябва да се отбележи, че за Бълга-

рия това е сериозна крачка в развитието на дружественото право, макар и да следва тенденции, познати в други европейски държави. Очаква се промените да имат съществено отражение в стопанския живот на страната и търговския оборот. Предвид това, тепърва уредбата на новото дружество, предимствата и недостатъците му като правноорганизационна форма за осъществяване на търговска дейност и ефективността му за целите, за които е създадено, ще представляват интерес и ще се разглеждат в правната теория. Това прави темата на настоящата студия изключително актуална и със съществено значение за практиката.

Основната теза, която се аргументира в изследването, е, че дружеството с променлив капитал (ДПК) притежава редица особености от гледна точка на правната регламентация, което го превръща в търговско дружество от нов тип и специфична правноорганизационна форма за осъществяване на търговска дейност.

Предмет на изследване са: новата нормативна уредба в ТЗ, относима към проблема и причините за нейното въвеждане; *differentia specifica* на дружеството в сравнение с вече познатите в българското търговско право дружествени форми; моделите на правна уредба в други европейски държави.

Обект на настоящото изследване е дружеството с променлив капитал като вид търговско дружество.

Научната **цел** е да се анализират основните специфики на новото дружество, при изследване на нормативната регламентация в търговското законодателство, релевантна към проблема, и на основата на извършения анализ да се направят обосновани изводи и предложения с идеята те да станат част от предстоящите дискусии в специализираната научна литература относно приложението на правните разпоредби на практика.

За осъществяване на поставената цел се поставят за решаване следните основни **задачи**:

- разглеждане и систематизиране на основните причини, довели до законодателна промяна в дружественото право, както и на използваните за решение на проблема правни модели в други европейски законодателства;
- анализ на нормативната уредба на ДПК в ТЗ и определяне на спецификите на новото ТД в сравнение със съществуващите традиционни дружествени форми;
- изясняване на предимства и недостатъци на ДПК като форма за осъ-

ществуване на търговска дейност и очертаване на някои дискуссионни проблеми;

- въз основа на направения анализ да се експлицират конкретни изводи, които да улеснят приложението на нормативната уредба на практика.

Научното изследване е основано на **методология**, която включва както общонаучни методи, като: анализ, синтез, индукция, дедукция, така и специфични за юридическата наука методи: формално-юридически, сравнително-правен, нормативен.

Ограниченията на изследването се предпоставят от неговия предмет и обем. То не си поставя за цел цялостен, детайлен анализ на ДПК – подобно подробно разглеждане е подходящо по-скоро за монографично изследване и неговият обем и сложност надхвърлят възможностите на настоящата разработка. Студията се ограничава до анализ на основни специфики, които характеризират новото търговско дружество, причините за неговото въвеждане и основните му предимства и недостатъци като форма за осъществяване на търговска дейност.

Научното изследване е съобразено с нормативната регламентация към месец август 2023 г.

Глава първа

Промяна в традиционния модел на видовете търговски дружества – генезис на проблема и начини за решаването му в европейските законодателства

1.1. Промяна на модела в България – причини

Характерни съвременни тенденции в развитието на търговското право са голямата динамика в търговскоправната уредба, обусловена от промените в стопанския живот, както и интернационализацията и унификацията (Голева 2018; Калайджиев 2015). Те са характерни и за България, а тъй като тя е част от Европейския съюз, важна е и тенденцията за европеизиране на нейното търговско право, която се проявява с особена сила при дружественото право. Целта на хармонизацията на дружественото право, залегнала и в Договора за функциониране на Европейския съюз (ДФЕС), е: да се подпомогне постигането на свобода на установяване; да се приложи залегналата в чл. 16 от Хартата

на основните права на Европейския съюз свобода на стопанска инициатива; да се даде възможност предприятия да бъдат създавани навсякъде в ЕС, като се ползват от свободата на движение на хора, услуги и капитал; да се осигури защита за съдружниците, акционерите и другите участници със специален интерес към дружествата; предприятията да станат по-конкуренетоспособни и да се насърчат да си сътрудничат в трансграничен план (Maciejewski, Vux 2023).

България не остава встрани от посочените тенденции и българското дружествено право претърпя редица промени, основно при уредбата на акционерното дружество, преобразуванията на търговските дружества, въвеждането в ТЗ на регламентация на европейското дружество. Важно е да се отбележи, че въпреки извършените изменения и допълнения, в едно отношение правната рамка досега е оставала консервативна и неподвластна на промени – видовете търговски дружества, регламентирани в нашия закон *numerus clausus*. Законодателят винаги се е придържал към основните видове, познати в законодателствата на континентална Европа – СД, КД, ООД, АД и КДА. Тези са търговските дружества уредени в отмененото ни търговско законодателство (ТЗ от 1987 г. (отм.) и Закона за дружествата с ограничена отговорност от 1924 г. (отм.) (Кацаров 1990), тези видове са уредени и след приемане през 1991 г. на действащия ТЗ. И макар че моделът в континентална Европа започва да се променя, като в редица държави са въведени различни модификации на традиционните дружествени форми, до приемане на последните изменения на ТЗ през август 2023 г. България остава встрани от тази тенденция.

В контекста на гореизложеното е важно да се очертаят проблемите в практиката, от гледна точка на бизнеса, при вече съществуващите и утвърдени видове капиталови търговски дружества и защо към настоящия момент тези дружества не могат да отговорят на всички съвременни реалности.

Днес търговският оборот е изключително динамизиран в условията на презгранично движение на стоки и услуги, лица и капитали. Има нови тенденции в осъществяването на бизнес и нови форми на търговия в условията на бурно развитие на новите технологии. Увеличава се броят на стартиращите компании, от които една съществена част – технологични и с възможност за бърз икономически растеж, базиран на продукти с висока добавена стойност. Иновативните малки и средни предприятия търсят по-добро финансиране и среда, благоприятстваща в по-голяма степен финансирането на бързоразвиващи се дружества (Специален доклад на ЕСПИ 2020). В тези условия действа-

щата правна рамка в България в редица отношения не може да отговори на изискванията и потребностите на бизнеса, като една от причините е липсата на гъвкавост при правноорганизационните форми. Например АД има сложно и скъпо учредяване, предвижда голям стартов капитал и строго формализирана процедура за неговото увеличаване и намаляване, също така има строга регламентация и по отношение структурирането и функционирането на органите на управление. Това го прави неподходящо за малка стартираща компания, която се стреми първо да привлече капитал за реализиране на определен продукт или идея. Що се отнася до ООД, в сравнение с АД, учредяването е облекчено, минималният капитал е символичен и устройството му е опростено (Калайджиев 2021). Тези предимства го превръщат в най-масовото търговско дружество. Въпреки всичко тази правноорганизационна форма, така както е уредена от нашия ТЗ, също не удовлетворява напълно потребностите на стартиращите и бързо развиващите се иновационни компании – тя се оказва недостатъчно гъвкава за тях. Също така в Мотивите към законопроекта за изменение и допълнение на ТЗ (Мотиви към Проект на ЗИДТЗ 2022) се посочва, че действащата уредба на ООД не дава достатъчна възможност да се ползват наложили се в световната практика средства за гъвкаво финансиране, както и някои стимули за набиране и задържане на висококвалифицираните специалисти, а тези два фактора са от ключово значение за развитието на подобен тип компании. Посочените проблеми са пречка, която се смята, че може да бъде преодоляна чрез създаването на нов вид дружество, съчетаващо в себе си предимствата на АД и ООД, а същевременно отговарящо и на спецификите на иновативните, ориентирани към растеж, малки и средни предприятия.

Тези са причините за инициране на промени в търговското ни законодателство, като става въпрос не за плахи крачки напред по пътя на реформите, а законодателят предприема една сериозна промяна в парадигмата. Досегашният консервативен модел при видовете търговски дружества се допълва с нова и непозната до този момент правна форма – дружество с променлив капитал (ДПК). И за да се изясни какво означава това за търговското ни законодателство, трябва да се обърне внимание на следното:

Първо, дружественото право има решаващо значение за бизнеса и неговото управление, като предоставя правните форми за организиране на бизнес и така предопределя организацията, структурата и начина на неговото функциониране (Sjåfjell 2021). В тази връзка подходът на законодателя за осъщест-

вяване на промените е не да модифицира някое от познатите ТД, като чрез промени придаде нужните качества на правноорганизационната форма, а да създаде нов вид дружество. Така се предлага алтернатива, без да се засягат моделът и уредбата на съществуващите и отдавна използвани в практиката класически капиталови дружествени форми, които и в бъдеще ще продължават да отговарят на нуждите на голям брой компании. Включително самото ДПК подлежи на преобразуване в друго капиталово дружество, когато премине определено ниво на развитие.

Второ, новото дружество има характерни особености, които го отличават от другите познати до този момент. Те са свързани с учредяването, капитала и дяловете, правата на съдружниците, начина на управление на дружеството, както и с изключително голямата договорна свобода, предоставена на съдружниците при тяхната уредба в дружествения договор.

Трето, чрез уредбата на ДПК законодателят въвежда регламентация и на институти, неуредени изрично до този момент, като например договора за предоставяне на право на придобиване на дялове (т.нар. вестинг договор).

Четвърто, новосъздаденото в нашия ТЗ дружество с променлив капитал, стъпва върху опита на редица европейски държави, които са въвели опростени форми на капиталови дружества в допълнение към съществуващите и традиционни дружествени форми. Това обосновава интерес към законодателния подход и моделите в чуждите законодателства, които в сравнителноправен аспект да ни представят евентуалните предимства и недостатъци на предприетата от нашия законодател реформа.

1.2. Модели на промяна в законодателствата на европейските държави

За да постигнем пълно разбиране на същността на новото дружество с променлив капитал и на отредената му от законодателя роля е необходим поглед към законодателството на други европейски държави, в които подобни модели са вече въведени. В тази връзка ще разгледаме регламентацията на Société par Actions Simplifiée (SAS) във Франция, на Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt) (UG) в Германия, както и Sociedad Limitada Nueva Empresa (SLNE) в Испания. Изборът на посочените дружества е целенасочен. Първите две понастоящем имат широко разпространение в практиката като предпочитани форми за стартиране и развитие на бизнес. От друга страна, причи-

ната за разглеждането на испанското SLNE е това, че след въвеждането през 2003 г. и използването му в практиката почти 20 години, тази разновидност на дружеството с ограничена отговорност е отменена през 2022 г. и в действие остава само класическото дружество с ограничена отговорност – Sociedad de Responsabilidad Limitada (SL или SRL). В контекста на разглежданата проблематика интерес представляват причините за подобно законодателно решение. Разбира се обемът на настоящото изследване не позволява детайлен анализ на посочените дружествени форми, а се изясняват само основни характеристики, необходими, за да очертаят съвременните тенденции в правната уредба на този тип дружества.

А) Френският модел

В условията на глобализация, активно движение на стоки и капитали и стимулираща конкуренция между икономиките в един момент се оказва, че е необходимо дружественото право на континенталните държави да се модернизира, за да предложи правна и регулаторна рамка, отговаряща на съвременните изисквания за икономическо развитие, стимулираща местния бизнес и привличането на чуждестранни капитали. Първа стъпка в посока обновяване на дружественото право прави Франция още през 1994 г., когато въвежда Société par Actions Simplifiée (SAS), или т.нар. улеснено (опростено) акционерно дружество. То е създадено по препоръка на Националния съвет на френските работодатели (CNPFF) с цел да се предложи гъвкава структура, подходяща за обединение и партньорство, защото традиционното акционерно дружество (SA) е строго регулирано, сложно за управление и като цяло предназначено за големи компании (El Mejrî 2018).

Първоначално само определен вид лица могат да бъдат членове на SAS. Но след няколко реформи регламентацията позволява учредяване на дружеството и участие в него както на юридически, така и на физически лица, включително възможност за регистрацията му като еднолично дружество (Société par Actions Simplifiée Unipersonnelle – SASU). То дава възможност за бърза регистрация, има минимални капиталови изисквания, предлага гъвкаво управление и така се превръща в много успешна форма за малкия и средния бизнес (Grosclaude 2020).

Улесненото акционерно дружество е уредено във Френския търговски кодекс (Code de commerce : Chapitre VII : Des sociétés par actions simplifiées, Articles L227-1 à L227-20) и се характеризира с редица специфики, които ще

обобщим накратко:

1) Френското улеснено акционерно дружество е юридическо лице и вид капиталово търговско дружество. Както подсказва и името му, то е форма на акционерното дружество, но различна от по-традиционното Société Anonyme (SA).

2) Законът не предвижда ограничения в максималния брой учредителите. По този начин SAS може да се създаде с неограничен брой партньори – физически или юридически лица, или да се създаде дори от едно лице, като в този случай ще е под формата на еднолично опростено акционерно дружество (Société par Actions Simplifiée Unipersonnelle – SASU).

3) Отговорността на участващите в дружеството лица е ограничена до размера на направената вноска.

4) Не се изисква минимален капитал за учредяване на дружеството. Но в устава трябва да бъдат посочени размерът на капитала, както и видът и броят на акциите. Може да има различни категории акции. Могат да се издават привилегирани акции с различни права. Обикновено акциите на дружеството могат да се прехвърлят свободно, но законът дава възможност в устава да се предвиждат ограничения, като например: клауза, с която всяко прехвърляне на акции се поставя в зависимост от предварителното одобрение на дружеството; клауза за приоритетно изкупуване (продавачът първо да трябва да предложи акциите си на останалите акционери); клауза, която забранява на акционерите да продават акциите си за определен период, като този период не може да е по-дълъг от 10 години (Boschma, Schutte-Veenstra 2017). Също така в устава могат да се предвидят и определени условия, при които акционерът да е задължен да прехвърли своите акции.

5) Този вид дружество не може да предлага и пласира своите акции на регулирания пазар.

6) Процедурата за учредяването му е бърза, евтина и улеснена, като много формалности могат да бъдат изпълнени онлайн. Понастоящем при регистрацията се прилага и практиката „на едно гише“, което съществено опростява процедурата.

7) Отличителна черта на SAS в сравнение с другите дружествени форми във френското дружествено право е, че има много по-малко императивни разпоредби при неговата уредба и се дава широка свобода при изготвяне на устава, което позволява да се персонализира неговата организация, голяма

гъвкавост при управлението на дружеството и при уредбата на взаимоотношенията между акционерите. От друга страна, това означава, че уставът трябва да бъде изготвен по много подробен начин, за да се предвидят всички ситуации, защото при липса на уредба в него, ако същевременно липсва правило при SA (или такова има, но е неприложимо за SAS), в случай на спор съдът ще бъде безсилен (Grosclaude 2020).

8) Условието, при които се управлява дружеството, се определят от устава (чл. L227-5 от Френския търговски кодекс). Но законът предвижда и задължителен за дружеството орган, наречен президент (président), който представлява дружеството пред трети лица. Той може да е само един, т.е. това качество не може да принадлежи на повече от един субект. Уставът обаче може да предвиди условия, при които едно или повече лица, различни от президента, носещи титлата „генерален директор“ (directeur général) или „заместник генерален директор“ (directeur général délégué), могат да упражняват правомощията, поверени на президента. Извън посоченото в устава свободно може да се организира управлението на SAS както участниците в него желаят, включително да се регламентират условията за назначаване, възнаграждение, продължителност и освобождаване. Следователно е възможно учредителите да създават и колегиални органи на управление, но при спазване на императивните изисквания относно президента и неговите правомощия. Трябва да се има предвид, че разпоредби, които ограничават правомощията на президента, не могат да се противопоставят на третите лица (Член L227-6 от Френския търговски кодекс).

9) Начинът, по който се вземат решения (кои са субектите, които взимат съответното решение, провеждане на консултации, кворуми, мнозинства и др.), се определя в устава на дружеството. За някои решения законът предвижда задължително да се вземат единодушно от съдружниците – такива са например решенията за одобрението на годишните отчети и разпределение на печалбата, за промени в капитала, за преобразуване на дружеството, за прекратяване и ликвидация на дружеството, за назначаване на задължителен одитор.

10) Годишните отчети на дружеството подлежат на задължителна проверка от одитор само ако надвишават в края на финансовата година определени прагове (свързани с брой служители, общия баланс и размера на годишния оборот без данъците).

В обобщение, като основни предимства на SAS могат да се посочат: липсата на изискване за минимален капитал за учредяване на дружеството,

липса на ограничение за броя и вида на съдружниците, бърза, евтина и улеснена процедура за регистрация, възможност за адаптиране на компанията към нуждите на конкретния бизнес, възможност за гъвкавост при управлението. От друга страна, следва да се изтъкнат и някои възможни слабости. В доктрината се посочва, че въвеждането на SAS нарушава до известна степен съгласуваността на дружественото право, което се основава до този момент на относително добре дефинирани разграничения (El Mejeri 2018). Също трябва да се отбележи, че предоставената голяма свобода при изготвянето на устава не е лишена и от риск. За да отговори на нуждите на конкретната компания, уставът трябва да се подготви много внимателно, което изисква добри умения и невинаги е по силите на самите съдружници. Трябва да се обърне внимание и на това, че SAS не може да предлага и допуска своите акции до търговия на регулиран пазар, то е проектирано като затворено дружество.

Френският пример за въвеждане на по-гъвкави дружествени форми е последван и от други държави. Така например Люксембург въвежда френския модел на улеснено акционерно дружество като част от всеобхватна реформа в дружественото право през 2016 г. Уредбата му е много подобна на френската, като все пак се наблюдават известни различия, от които по-важни са наличие на минимален капитал за учредяване на дружеството 30 000 евро, задължително заверяване на годишните отчети от одитор, както и липса на възможност в устава да се предвиждат условия, при които акционерът да е задължен да продаде своите акции (Prum 2017).

Б) Германският модел

В Германия моделът на реформа е по-различен от френския. Като подход немският законодател избира да създаде подформа на дружеството с ограничена отговорност. Целта е учредяването да се облекчи и ускори, като същевременно дружеството се направи и по-конкурентноспособно на компании като английските Limited Company. От друга страна, реформирането на испанското и френското дружествено право също подтиква германския законодател да предприеме действия, за да се гарантира, че дружеството с ограничена отговорност може да запази своята конкурентоспособност като дружествена форма изобщо (Szikora 2018). Така през 2008 г. се създава дружество на предприемача с ограничена отговорност – „Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt)“. Трябва да се отбележи, че то не е отделен вид търговско дружество, а представлява подформа на дружеството с ограничена от-

говорност (Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH), но създадена като по-удобна за стартиращия бизнес.

Дружеството на предприемача (UG) се характеризира накратко със следното:

1) То е вид дружество с ограничена отговорност и следователно притежава своя правосубектност, различна от тази на лицата, които са го учредили. Може да бъде образувано от едно или повече лица. Уредено е в германския закон за дружествата с ограничена отговорност (GmbH-Gesetz) и разпоредбите, които се отнасят до обикновеното GmbH, се прилагат и за UG, освен ако в закона не е предвидено друго.

2) Според германския закон за дружествата с ограничена отговорност (GmbH-Gesetz) всяко дружество, създадено по този закон, с капитал под 25 000 евро не може да използва в наименованието си обозначението „GmbH“, а трябва задължително да съдържа в наименованието на компанията означението „Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt)“ или „UG (haftungsbeschränkt)“. Целта е правна сигурност за третите лица, за които още отначало трябва да е ясно, че влизат във взаимоотношения не с класическото дружество с ограничена отговорност, а с неговия специфичен подвид – предприемаческото дружество с ограничена отговорност.

3) Основна разлика на предприемаческото в сравнение с обикновеното дружество с ограничена отговорност е, че за него не важи изискването за минимален капитал за учредяване в размер на 25 000 евро. Следователно то може да се учреди с какъвто и да е капитал между 1 и 24 999 евро. Друга разлика в сравнение с GmbH е, че UG подлежи на вписване в търговския регистър само след пълното внасяне на избрания от учредителите капитал. Възможни са само парични вноски, не се допускат непарични (§ 5a(2) GmbHG).

4) Във връзка с учредяването трябва да се отбележи, че е възможен улеснен вариант – да не се използва индивидуално подготвен дружествен договор, а да се ползва т.нар. примерен протокол (Musterprotokoll), който представлява стандартизиран и готов за ползване образец, който спестява време и пари на учредителите. При този вариант обаче има ограничения – дружеството може да има максимум трима съдружници, за управляващ и представляващ орган се назначава максимум един управител (Geschäftsführer). Освен това формулировката на примерния протокол трябва да бъде възприета абсолютно точно и не е възможно да се изменя или допълва. Ето защо учредителите

следва да преценят дали предпочитат този вариант, или желаят да подхождат по класическия начин с приемане на индивидуализиран за техните нужди учредителен договор, тъй като той предлага много повече свобода при уредба на управлението на дружеството, прекратяването му, напускане на съдружник, прехвърляне на дялове на дружеството и др.

5) Характерна особеност на UG е, че когато след създаването си започне да реализира печалби, 25 процента от тези печалби трябва да бъдат заделени като задължителен резерв. Той се натрупва и не може да бъде разпределян. Може да се използва само за покриване на дефицит/загуби или за увеличаване на капитала със средства на дружеството. Причината да се изисква натрупване на такъв резерв е, че липсата на минимален дружествен капитал не е предназначена да бъде постоянна, а се приема само за преходен период (Boschma, Schutte-Veenstra 2017). Идеята е да се използва натрупаният резерв, за да се увеличи капиталът и когато той достигне до най-малко 25 000 евро, дружеството вече няма да е длъжно да използва обозначението „Unternehmergeellschaft (haftungsbeschränkt)“ или „UG (haftungsbeschränkt)“. След като увеличението на капитала е регистрирано, може да бъде поискано дружеството да се преименува на GmbH и тогава предприемаческото дружество с ограничена отговорност ще се превърне в редовно дружество с ограничена отговорност. Това обаче е само една възможност и тази стъпка не е предвидена в закона като задължителна.

В) Испанският модел

През 2003 г. в Испания е приет закон, с който се въвежда т.нар. ново дружество с ограничена отговорност – Sociedad Limitada Nueva Empresa (SLNE). Целта на законодателя е да предложи по-бързо и по-лесно учредяване в сравнение с класическото дружество с ограничена отговорност. В духа на тази идея не е изненадващо, че разликите между новото и основното дружество с ограничена отговорност не са чак толкова съществени, но са такива, че правят новото дружество по-привлекателно за стартиращия малък и среден бизнес.

Като по-съществени характерни особености на SLNE могат да се посочат следните:

1) То не може да се счита за нов вид търговско дружество, а представлява специална подформа на основното дружество с ограничена отговорност (SL).

2) Броят на учредителите може да е между един и пет, като всички трябва да бъдат само физически лица. Т.е. законът установява ограничения както

за броя на съдружниците, така и за техния вид. Отговорността им е ограничена, те не отговарят с личното си имущество за задължения на дружеството. Едно и също лице не може да бъде съдружник в повече от едно SLNE.

3) Наименованието на дружеството трябва да включва името и фамилията на един от съдружниците, последвани от буквено-цифров код и означението Sociedad Limitada Nueva Empresa или съкращението SLNE. Когато съдружникът напусне дружеството, наименованието на дружеството трябва да бъде променено.

4) Основният капитал на това дружество не може да бъде по-малък от 3000 евро или повече от 120 000 евро. Трябва да бъде внесен изцяло, като допустими са само парични вноски. Ако впоследствие капиталът надвиши 120 000 евро, компанията трябва да бъде преобразувана.

5) Регистрацията на това дружество е изключително улеснена. Документите за регистрация могат да се подават и по електронен път. Ако отговаря на изискванията, дружеството следва да бъде регистрирано в рамките на максимален период от 24 часа.

6) Ползват се различни данъчни преференции, основно през първата година от регистрацията.

В обобщение, като основно предимство на SLNE може да се посочи улеснената и бърза процедура по регистрация, но недостатъците очевидно са повече от предимствата, особено в сравнение с френския и германския модел на опростени капиталови дружества, които предлагат по-голяма гъвкавост и адаптиране към специфичните нужди. Като недостатъци могат да се посочат:

- законовите ограничения по отношение максималния брой и вида на съдружниците;
- строгият формализъм при формиране на фирменото наименование;
- не само, че се изисква минимален капитал за учредяване, но и той трябва да бъде между определени в закона долна и горна граница; долната граница от 3000 евро е аналогична на тази при класическото дружество с ограничена отговорност, така че в това отношение SLNE не дава никакво предимство;
- не се допускат непарични капиталови вноски, те задължително следва да са парични.

Посочените слабости имат отношение към отмяната на този вид дружество през 2022 г. Но за това допринеся значително и фактът, че законодателят

извършва реформа в дружественото право, която прави класическото дружество с ограничена отговорност (SL) много привлекателно за стартиращите малки и средни предприятия и на практика обезсмисля съществуването на SLNE. Променя се минималният размер на капитала от 3000 на 1 евро, което прави учредяването му по-лесно, въпреки че са предвидени и правила за защита на интересите на кредиторите. Така например, подобно на изискванията при германското UG, най-малко 20% от печалбата трябва да бъде заделена като задължителен резерв, докато резервът заедно с капитала достигне сумата от 3000 евро. Разрешава се учредяването на търговски дружества изцяло по електронен път, а регистрацията се извършва бързо и лесно. В крайна сметка в Испания се оказва, че целеният от законодателя ефект може да бъде постигнат и чрез реформа на класическите дружествени форми.

След разглеждането на моделите за реформа във Франция, Германия и Испания, можем да направим извод, че и трите държави са създали вариант на познатите капиталови търговски дружества: Франция – на акционерното дружество, а Германия и Испания – на дружеството с ограничена отговорност. Законодателят ги е предвидил като улеснени за учредяване и функциониране под форми на класически дружествени форми и така ги е направил по-привлекателни и предпочитани в практиката. Българският законодател обаче е предприел по-кардинален подход. Той създава нов вид дружество, което съчетава предимства на вече познатите капиталови дружества, но без да се засяга тяхната уредба.

Глава втора

Дружество с променлив капитал – характеристики, предимства и недостатъци

2.1. Основни характеристики на ДПК

ДПК е уредено в Търговския закон чрез въвеждането на нова глава петнадесета „а“. Систематическото място на уредбата, отредено от законодателя, е веднага след регламентацията на Командитното дружество с акции, което сочи, че ДПК следва да е в групата на капиталовите търговски дружества. От друга страна, новото дружество липсва в законовата класификация на чл.

64, ал. 3 ТЗ, която определя изрично останалите пет търговски дружества или като персонални, или като капиталови. В случая явно се касае за законодателен пропуск, който следва да бъде коригиран с оглед яснота, пълнота и безпротиворечивост на правната уредба, за да се запази съгласуваността на дружественото право и дефинираните до този момент разграничения. Допълнителен аргумент, който подкрепя тази необходимост, е непрецизността и на някои други разпоредби. Така например чл. 260ю, ал. 1 ТЗ предвижда, че ако при провеждане на редовното годишно общо събрание се установи, че към края на предходната финансова година ДПК вече не отговаря на изискванията на чл. 260а, ал. 3 ТЗ, то трябва да се преобразува в капиталово дружество. Тази редакция дава основание за колебание – създава се внушение, че щом дружеството ще се преобразува тепърва в капиталово, следователно преди това не е такова. При положение че ДПК се смята за вид капиталово търговско дружество, много по-точен в чл. 260ю, ал. 1 ТЗ би бил изразът „да се преобразува в **друго** капиталово дружество“. Подобни колебания предизвиква и чл. 263т, ал. 8 ТЗ. Той предвижда, че когато ДПК участва в преобразуване, за него се прилагат правилата за персоналните дружества. Това ни отвежда отново към въпроса за вида на ДПК – персонално или капиталово дружество. Всъщност цялостният анализ на уредбата на това дружество ни води към извод за неговия капиталов характер, но все пак поради вече посочените съображения е добре това да бъде изрично уредено. Следователно е необходима корективна законодателна намеса в тази посока.

ДПК е самостоятелен субект на правото – юридическо лице и търговец по силата на своята правноорганизационна форма, каквито са и всички останали търговски дружества. Легално определение на ДПК се съдържа в чл. 260а от ТЗ – дружеството се учредява от едно или повече физически или юридически лица и отговаря към кредиторите с имуществото си (чл. 260а, ал. 1 ТЗ). Законът уточнява, че „дружество с променлив капитал може да е само предприятие, което има средносписъчен брой на персонала, по-малък от 50 души, и годишен оборот, който не превишава 4 000 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 4 000 000 лв.“ (чл. 260а, ал. 3 ТЗ). Разпоредбите на чл. 260а ТЗ отразяват съществени белези на ДПК, които могат да се систематизират по следния начин:

На първо място, във връзка с учредяването на ДПК трябва да посочим, че учредители на това дружество могат да са както физически, така и юриди-

чески лица. Тоест не са въведени ограничения за вида или броя на съдружниците (каквито например има при испанското SLNE – там съдружниците трябва да са само физически лица и да не са повече от пет). Следователно нашият закон гарантира широка възможност за участие. Ограничение все пак е предвидено по отношение на юридическо лице – учредител. Съгласно чл.260а, ал. 2 ТЗ не може да бъде учредител обявено в несъстоятелност юридическо лице. Прави впечатление обаче, че едноличният търговец, обявен в несъстоятелност, който е физическо лице, остава извън предвиденото в тази разпоредба ограничение.

ДПК може да се учредява, съществува и действа като еднолично дружество подобно на други капиталови дружества, като ООД и АД. В този случай фирмата трябва да съдържа означението „еднолично дружество с променлив капитал“ или съкращението ЕДПК. ЕДПК се създава не с учредителен договор, а също като останалите еднолични търговски дружества – с учредителен акт. По своята правна същност той е едностранна сделка (Стефанов 2015).

На второ място, в легалното определение изрично се уточнява отговорността на дружеството към кредиторите. Същата формулировка има и в определението за АД (чл. 146, ал. 1 ТЗ), но тя е ненужна както при АД, така и при ДПК. Всяко юридическо лице отговаря пред кредиторите с имуществото си и това не е някаква специфична особеност на даден вид търговско дружество, тъй като не е присъща само на него (Голева 2018).

На трето място е важно да се отбележат и двете допълнителни изисквания, на които следва да отговаря ДПК, предвидени в чл. 260а, ал. 3 ТЗ. Именно те го определят като правноорганизационна форма за компании от малък и среден тип. Тези изисквания са:

- средносписъчен брой на персонала, по-малък от 50 души, и
- годишен оборот, който не превишава 4 000 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 4 000 000 лв.

Ако към края на предходната финансова година ДПК не отговаря на изискванията, посочени в чл. 260а, ал. 3 ТЗ, дружеството задължително следва да се преобразува (чл. 260ю, ал. 1 ТЗ).

Подобни изисквания нямат аналог при останалите видове дружества в българското търговско право. А при съпоставка с разгледаните по-горе дружества в чужди законодателства, констатациите са аналогични. При френското опростено акционерно дружество (SAS) подобни параметри – брой служители,

общ баланс и размер на годишния оборот без данъците – се следят по счетоводни причини. Те имат значение във връзка с въпроса дали годишните отчети на дружеството ще подлежат на задължителна заверка от одитор, или не и определено нямат значението, което нашият законодател им придава. От друга страна, при германското дружество на предприемача (UG) и испанското ново дружество с ограничена отговорност (SLNE) преобразуването в класическо ООД се случва не при нарастване на брой служители, годишен оборот или стойност на активите, а при нарастване на капитала над определена стойност. Немският и испанският модели обаче явно не могат да предложат подходящо в този случай разрешение за нашето ДПК, чийто капитал е уреден поначало като променлив. Може би практиката най-добре ще покаже дали установените в чл. 260а, ал. 3 ТЗ критерии са удачни, или следва да бъдат преосмислени от законодателя.

Следва да обърнем внимание и на нещо друго – известна непрецизност на разпоредбата, с която се въвеждат посочените изисквания. В чл. 260а, ал. 3 ТЗ дружеството се определя като предприятие. Това задълбочава съществуващата и до момента непоследователност на законодателя при употребата на понятието „предприятие“. Въпросът за различната употреба на този термин и неговите значения е разглеждан в специализираната литература нееднократно (Герджиков и др. 2007; Таджер и др. 2011; Голева 2018; Бъчварова 2001; Ланджев 2003). Изводът, че търговското дружество не може да се идентифицира като предприятие, а само като носител на права върху предприятието, вече е правен в доктрината (Таджер и др. 2011). В контекста на гореизложеното считаме, че законодателят би могъл да намери и по-точен изказ от използвания в чл. 260а, ал. 3 ТЗ.

За да се учреди ДПК, е необходимо: сключване на дружествен договор, избор на управителен орган – управител или управителен съвет на дружеството, и вписване в търговския регистър. Дружественият договор се сключва в писмена форма. Задължителното му съдържание следва да включва посоченото в чл. 260в, ал. 1 ТЗ. Същата разпоредба предвижда, че в дружествения договор могат да се включат и ред други условия във връзка с учредяването, съществуването, управлението и прекратяването на дружеството. След анализ на цялостната уредба на ДПК се налага изводът, че в закона е заложена широка договорна свобода за учредителите да уговарят условията по начин, специфичен за техните нужди (Минчев 2023). Така например в договора могат да бъдат предвидени:

- и други права на съдружниците, освен основните, посочени от чл. 260к, ал. 1 ТЗ, както и да бъдат установени ограничения при упражняване на правата;
- правата, които дружественият дял предоставя, както и ограничения за неговото прехвърляне (260з ТЗ);
- особени права и задължения на съдружниците – например право на предпочтително изкупуване на дялове; условия, при които може да се изиска от съдружник да прехвърли своите дялове, както и да се уговори задължение до извършване на това прехвърляне съдружниците да не могат да упражняват правото си на глас в общото събрание, ако дружествените дялове са записани при това условие (чл. 260и ТЗ);
- случаи извън посочените в закона, при които съдружник може да бъде изключен (чл. 260л, ал. 2 ТЗ) или при които участието на съдружник се прекратява (чл. 260м, ал.1, т.6 ТЗ);
- начина на управление на дружеството – може да се изберат видът на управителния орган – управител или управителен съвет; броят и мандатът на членовете на управителния съвет; може да се предвиди изискване за кворум на общото събрание от общия брой на гласовете, както и мнозинството за вземане на съответното решение (без решенията, за които в закона изрично и императивно се определя мнозинство).

За вписване на дружеството в Търговския регистър е необходимо: да се представи дружественият договор, който се обявява; да е избран управител или управителен съвет на дружеството (чл. 260г, ал. 1 ТЗ). В Търговския регистър се вписват: фирмата, седалището и адресът на управление на дружеството; предметът на дейност; срокът на договора, ако има такъв; имената на членовете на управителния съвет, съответно на управителя; имената на лицата, овластени да представляват дружеството, както и начинът на представляване.

Най-съществената отличителна черта на новото ДПК, както подсказва и самото му наименование, е неговият променлив капитал. Това понятие е ново по отношение на търговските дружества, но не е съвсем непознато в търговското ни законодателство. То се използва при кооперативните форми на стопанско сдружаване – кооперацията и европейското кооперативно дружество (Цонева 2009; Воденичаров 2019). При кооперацията променлив капитал означава, че капиталът се променя съобразно броя на членовете и записаните дялове и при изменения в него не се изискват изменения на устава или публи-

куване, а размерът на капитала се отчита ежегодно на годишното общо събрание, което приема годишния счетоводен отчет (Цонева 2009).

От друга страна, при нито едно от останалите капиталови търговски дружества няма такова положение. При тях съществен признак е задължението за формиране и обявяване на капитал в определен от закона минимален размер, като значението на този капитал е свързано с отговорността на дружеството и неговата кредитоспособност (Таджер и др. 2011). Разбира се, той също може да бъде променян, но законът императивно посочва условията, реда и начина на промяната му, като тази промяна задължително се вписва в търговския регистър (Илиева 2018). Съвсем различно се оказва положението при новото ДПК. Точно обратно на останалите капиталови дружества при него:

- не се изисква определен минимален размер на капитала за учредяване на дружеството;
- капиталът на дружеството не подлежи на вписване в търговския регистър и не представлява относително постоянна величина, както е при ООД, АД и КДА, а може да се променя без строго формализираната процедура, характерна за другите капиталови търговски дружества. В закона се предвижда, че при приключване на финансовата година се установява размерът на капитала и неговото изменение по отношение на предходната финансова година. Това става с решение на редовното годишно общо събрание, свикано за разглеждане на годишния финансов отчет (чл. 260д, ал. 1 ТЗ).

Видно от гореизложеното, при ДПК са дадени много по-широки възможности да се правят прехвърляния на дялове, промени в капитала на дружеството, промени в броя на съдружниците без да се налага всеки път извършването на вписване в търговския регистър, т.е. има по-голяма свобода, бързина и по-малко административна тежест (Минчев 2023).

Капиталът на дружеството е разпределен в дялове. Законодателят изрично е предвидил в ТЗ възможността при ДПК да има дялове от различни класове, като те могат имат различен размер за отделните класове (чл. 260д, ал. 2 и 3). Дяловете от един клас трябва да са с една и съща номинална стойност, която не може да бъде по-малка от една стотинка.

Срещу поетите дялове съдружниците правят вноски. Нашият законодател не е въвел ограничение, подобно на това при германското предприемаческо дружество (UG), в което вноските на учредителите могат да са само парични. При ДПК вноските могат да са както парични, така и непарични, както е и при

останалите търговски дружества у нас. Забелязва се различие само по отношение на оценката на непаричната дялова вноска. При ДПК тя се оценява от три вещи лица, определени от управителния съвет, съответно от управителя на дружеството. Тоест изисква се експертна оценка, така както това се изисква и при другите капиталови дружества, но при тях вещите лица се назначават от длъжностното лице по регистрацията към Агенцията по вписванията, а не се определят от управителния орган на дружеството, както е при ДПК.

Законодателят е предвидил в чл. 260ж ТЗ задължение в дружеството да се води книга на съдружниците. В нея следва да се записват: имената и адресът, ЕГН/ЛНЧ или ЕИК на всички съдружници; датата на придобиване на дяловете; броят дялове; стойността и видът на вноските, срещу които са придобити дяловете; класът на дяловете. Книгата се води от управителния орган или определено от него лице. Управителният орган е длъжен да осигури вписване в книгата на съдружниците на посочените обстоятелства, както и на настъпилите в тях промени не по-късно от 7 дни от представяне на документите съобразно изискванията на закона и дружествения договор. Всеки съдружник има право на достъп до книгата на съдружниците в дружеството, както и на извлечение от нея. Трето заинтересовано лице има право да поиска от управителния орган на дружеството извлечение от книгата на съдружниците, отнасящо се до притежаваните от конкретен съдружник дялове.

По отношение на дружествения дял следва да се отбележи, че правата, които той осигурява, са съразмерни с номиналната стойност на дела, освен ако е уговорено друго в дружествения договор (чл. 260е, ал. 1 ТЗ). Правата по дружествения дял възникват със заплащане на вноската в капитала. Ако е уговорено в дружествения договор, дружеството може да издава дружествени дялове с особени права (привилегии). Дава се широка свобода при определяне на привилегиите – например дяловете могат да осигуряват повече от един глас в общото събрание на съдружниците; гарантиран или допълнителен дивидент или ликвидационен дял; право на обратно изкупуване на дружествените дялове; както и други права, предвидени в закона или в дружествения договор (чл. 260е, ал. 3 ТЗ). Включително може да се предвиди в дружествения договор, че определен клас съдружници или поименно определени съдружници имат привилегии при упражняване на правото на глас и/или право на вето при приемането на решения от общото събрание (чл. 260е, ал. 5 ТЗ).

Важна особеност на ДПК е, че прехвърлянето на дружествени дялове

се извършва свободно, освен ако е уговорено друго в дружествения договор (чл.260з, ал. 2 ТЗ). За сравнение, при ООД прехвърлянето на дружествен дял е свободно само между съдружници, а прехвърляне на дял на трети лица става при спазване на изискванията за приемане на нов съдружник. При ООД самото прехвърляне се извършва с договор, сключен с нотариално удостоверение на подписите и съдържанието, извършени едновременно, и се вписва в Търговския регистър. Посочената форма е за действителност (форма *ad solemnitatem*) и ако не е спазена, договорът е нищожен (Колев 2021). При ДПК нещата са уредени много по-гъвкаво – договорът за прехвърляне на дружествен дял се сключва в писмена форма с нотариална заверка на подписите, но в дружествения договор може да се предвиди, че това става с обикновена писмена форма (чл. 260з, ал. 2 ТЗ).

Специфика на ДПК са и уредените в чл. 260и, ал. 1 и 3 ТЗ възможности с дружествения договор да се предвиди:

- забрана за разпореждане с дружествени дялове за определен период от време;
- условия, при които с решение на общото събрание може да се изиска от съдружник да прехвърли своите дялове.

Тези възможности може да предизвикат полемика в специализираната литература. Комисията по финансов надзор вече е изложила опасения във връзка с посочените разпоредби още в становището си по повод Законопроекта за изменение и допълнение на ТЗ (Становище на КФН по представени законопроекти за изменение и допълнение на Търговския закон Изх. №02-00-19/22.12.2022). Според това становище налаганата принуда за прехвърляне на дружествен дял – без това да е свързано с неизпълнение на задължения от съдружника или например със системни нарушения на дружествения договор – е неправомерно, необосновано и по същество противоречи на правото на частна собственост, което е неприкосновено основно право съгласно Конституцията. Не можем да се съгласим напълно с тази аргументация. Считаме, че въпросът е дискуссионен и той вероятно ще бъде предмет на обсъждане в правната теория и практика. Понастоящем посочените по-горе възможности са легално закрепени в чл.260и ТЗ и следователно законът разрешава да се предвиждат в дружествения договор. Ставайки съдружник, съответният участник в ДПК е изразил съгласие с дружествения договор и следователно с всички уговорки, съдържащи се в него, включително и посочените, ако те са

предвидени в договорните клаузи. Ако съдружник смята, че неговите права са накърнени, той разполага със средствата за защита, предвидени в чл. 71 и чл. 74 от ТЗ – иск за защита на членството и на отделните членствени права, както и иск за отмяна на решенията на общото събрание, когато те противоречат на повелителните разпоредби на закона или на учредителния договор.

Законодателят изрично предвижда възможност за ДПК да придобива собствени дружествени дялове. Подобна възможност има и АД, но придобиването на собствени акции от АД е подчинено на строг и формализиран режим, с редица ограничения. Допустимо е само в изчерпателно изброените в ТЗ хипотези, а общата номинална стойност на собствените акции не може да надхвърля 10 на сто от капитала. При ДПК възможността за придобиване от дружеството на собствени дялове е много по-гъвкаво уредена. Условието и редът за това се предвиждат в дружествения договор, а общата номинална стойност на собствените дялове не може да надхвърля 50 на сто от общата стойност на дяловете (чл. 260з, ал. 5 ТЗ).

В уредбата на ДПК е изрично регламентирана и още една интересна възможност – дружеството може по решение на общото събрание да издава права за придобиване на дружествени дялове, включително да сключва договори за заем, които могат да се превърнат в дружествени дялове. Издаването и упражняването на правата за придобиване на дружествени дялове се извършват при условия и ред, уговорени с дружествения договор (чл. 260и, ал. 7 ТЗ). Тази разпоредба, на Търговския закон ще бъде приветствана, особено от бързо развиващите се високотехнологични компании. Така например един от важните инструменти за инвестиция в тях е именно конвертируемият заем – предоставяне на заемни средства на дружеството с уговорка за връщането им или за конвертирането им в дялове или акции от капитала на дружеството – заемополучател, на по-късен етап (Добрев, Люцканов 2018). В контекста на гореизложеното правната уредба на новото дружество дава по-широки възможности за финансирането и развитието му.

Едно от съществените достойнства на правната регламентация на ДПК е, че с нея се правят сериозни стъпки за по-лесното използване на наложили се в световната практика средства за привличане и задържане на висококвалифицирани служители. Така например уредена е възможността наетите от дружеството лица при определени условия да получат дялово участие в него. Според чл. 260и1, ал. 1 ТЗ общото събрание може да учреди на наети от дру-

жеството лица, независимо от вида на договора или на правоотношението, право на придобиване на дялове, което се упражнява само чрез прехвърляне на собствени дялове на дружеството. Условието и редът за придобиване и упражняване на правото се определят с решението на общото събрание или на управителния съвет, съответно управителя, когато е овластен за това от общото събрание. Между дружеството и съответния служител се сключва договор в писмена форма за предоставяне на право на придобиване на дялове (чл.260и1, ал. 4 ТЗ). Предвижда се и ограничение за дружеството – общият брой на придобитите дялове при упражняване на правото на придобиване на дялове от наети от дружеството лица не може да бъде повече от 15 на сто от всички дялове.

Органи на ДПК са общото събрание на съдружниците и управител или управителен съвет. Основен орган е общото събрание. Компетентността му е посочена в чл. 260п ТЗ. Могат да се добавят и още компетенции, освен предвидените в закона, като се предвидят в дружествения договор. При ЕДПК едноличният собственик на капитала решава въпросите от компетентността на общото събрание. По отношение на управителния орган законодателят е предвидил алтернативни възможности – той може да е едноличен (управител) или колективен (управителен съвет), като е предоставено право на учредителите свободно да изберат кой вариант е най-подходящ за тях. Трябва да се отбележи, че в дружествения договор може да се уговори дружеството да се управлява от един или повече управители (чл. 260ъ1, ал. 1 ТЗ). При уредбата на ДПК много положително следва да се оцени включването на подробна регламентация за дължимата грижа при изпълнение на задълженията и за отговорността на управителя и членовете на управителния съвет (чл. 260ъ и чл. 260ъ1 ТЗ).

В обобщение може да се заяви, че посочените накратко по-важни особености на ДПК очертават *differentia specifica* на дружеството в сравнение с вече познатите в българското търговско право дружествени форми. Именно тези отличителни белези дават основание ДПК да се определи като дружество от нов тип, което предоставя редица предимства като правноорганизационна форма за осъществяване на търговска дейност.

2.2. Предимства и недостатъци на ДПК като нова форма за осъществяване на търговска дейност

На основата на извършения в предходните параграфи анализ могат да се изведат основни предимства и недостатъци на ДПК като нова форма за осъществяване на търговска дейност.

На първо място следва да се подчертае, че ДПК се създава като алтернатива на съществуващите капиталови дружества с идеята то да притежава техните предимства, без обаче да е толкова строго формализирано. Целта е да бъде една по-гъвкава правноорганизационна форма, при която максимално е намалена административната тежест. В този смисъл едно от съществените предимства на ДПК е **гъвкавата правна уредба и наличието на по-малко императивни норми в нея** в сравнение с тази на останалите капиталови търговски дружества. Може да се приеме, че законодателният подход при регламентацията на ДПК е в съответствие и с цялостната идея на Директива (ЕС) 2017/1132 относно някои аспекти на дружественото право. Разбира се, говорим за съответствие дотолкова, доколкото е в унисон с усилията за създаване на модерно и ефикасно дружествено право с цел подобряване на бизнес средата в ЕС, тъй като строго погледнато разпоредбите на Директивата се отнасят към познатите и утвърдени в практиката дружества на капитала.

В контекста на посоченото като предимство на ДПК и съществена особеност в регламентацията му можем да посочим **минималните законови изисквания към съдържанието на дружествения договор**, което предоставя широка договорна свобода във връзка със създаването, функционирането, управлението на дружеството и вътрешните отношения между участниците. Съдружниците имат свободата да уреждат в дружествения договор, който за тях е от най-голяма организационна меродавност след императивните норми на закона, структурата на дружеството, правилата на работа, редица ограничения и привилегии. Това дава възможност за адаптиране към нуждите на конкретните компании.

В сравнение с останалите капиталови търговски дружества **при ДПК се откриват повече възможности в редица посоки, по-важни от които са следните:**

Първо, с уредбата на ДПК и дадената по-голяма договорна свобода на съдружниците да уговорят дружествените дялове могат да се предоставят по-

вече права и/или да има повече ограничения за участниците. Дава се широка свобода при определяне на привилегиите – например дяловете могат да осигуряват повече от един глас в общото събрание на съдружниците; гарантиран или допълнителен дивидент или ликвидационен дял; право на обратно изкупуване на дружествените дялове; право на един или повече от съдружниците на предпочтително изкупуване на предлагани за продажба от съдружник или издадени от дружеството дялове; право на придобиване на глас при първоначална липса на такъв, включително може да се предвиди в дружествения договор, че определен клас съдружници или поименно определени съдружници имат привилегии при упражняване на правото на глас и/или право на вето при приемането на решения от общото събрание и др. В същото време в закона изрично са предвидени и повече възможности за налагане на ограничения чрез дружествения договор – да предвиди забрана за разпореждане с дружествени дялове за определен период от време; да се предвидят условия, при които с решение на общото събрание може да се изиска от съдружник да прехвърли своите дялове; да се предвиди привилегированите дружествени дялове да са без право на глас.

Освен посоченото, много важно при уредбата на новото дружество е, че то може да придобива собствени дружествени дялове при условия и ред, предвидени в дружествения договор. При това законодателят е установил висока горна граница за общата номинална стойност на собствените дялове – тя може да е до 50 на сто от общата стойност на дяловете.

Второ, важна особеност и предимство на ДПК е възможността за свободното прехвърляне на дружествени дялове, като самата форма за прехвърляне също е облекчена – договорът се сключва писмено с нотариална заверка на подписите, а в дружествения договор може да се предвиди, че това става и само с обикновена писмена форма. За сравнение при ООД прехвърлянето на дялове е строго формализиран процес:

- то е свободно само между съдружници, а на трети лица – при спазване на изискванията за приемане на нов съдружник и ако няма неизплатени изискуеми трудови възнаграждения, обезщетения и задължителни осигурителни вноски на работниците и служителите;

- формата *ad solemnitatem* за прехвърляне на дружествения дял е писмен договор, сключен с нотариално удостоверяване на подписите и съдържанието, извършени едновременно;

– договорът подлежи на вписване в търговския регистър.

Това прави ООД неудобно за много от бързо развиващите се иновационни компании, както и изобщо за малките стартиращи компании, които се стремят първа да привличат капитал за реализиране на определен продукт или идея. При тях лесното и бързо прехвърляне на дялове е от особена важност. В това отношение АД има повече предимства, но и други сериозни недостатъци за този тип компании – тромаво и строго формализирано управление и изискване за голям начален капитал. Ето защо се очаква, че посочените съображения ще са една от основните причини ДПК да се превърне в предпочитана правноорганизационна форма за стартиращите малки и средни предприятия.

Трето, следва да се има предвид, че за новостартиращите компании е от особена важност набирането на капиталовите средства да се осъществява при бърза и облекчена процедура, възможност за което се дава именно чрез правните разрешения в нормативната уредба на новото ДПК. Не се изисква минимален капитал за учредяване на дружеството. Не се предвижда капиталът да подлежи на вписване в търговския регистър. Законодателят въвежда понятието „променлив капитал“, неотнормирано до този момент по отношение на търговските дружества. Размерът на капитала на ДПК и неговото изменение по отношение на предходната финансова година се установява с решение на редовното годишно общо събрание, свикано за разглеждане на годишния финансов отчет, при приключване на финансовата година. Изрично е уредена и възможността за финансиране на ДПК чрез конвертируеми заеми, което е широко използван в световен мащаб инструмент за инвестиране. Такива заеми могат да се предоставят както от външни лица, така и от съдружник – например при необходимост от покриване на възникнали оперативни разходи, който заем по-късно да се трансформира в увеличаване на дела му в компанията.

Четвърто, изрично е регламентирана възможността за придобиване от наетите лица на дружествени дялове – което означава и повече възможности за привличане и задържане на квалифицирани служители. Това е изключително важно, особено за стартиращите компании с възможност за бърз икономически растеж, базиран на технологии с висока добавена стойност, където висококвалифицираният персонал е от ключово значение за развитието на компанията.

Пето, във връзка с предимно диспозитивната уредба на ДПК е и предвидената свобода на учредителите в съответствие с нуждите на компанията

да определят и структурата на нейните органи за управление. Управителният орган може да бъде както едноличен (управител), така и колективен (управителен съвет). Така съдружниците най-добре могат да преценят кой метод на управление е най-подходящ за тях, какви правила за управление да въведат. Няма законово ограничение за броя на членовете в колективния орган, ако бъде избран такъв. Отговорността на членовете на управителния съвет (респективно управителя или управителите) е уредена изрично и сравнително подробно от законодателя и можем да намерим известно сходство с тази на членовете на съветите на АД. Изрично е предвидена и дължимата грижа при изпълнение на функциите – „грижата на добрия търговец“ (Сарафов 2023).

Следва да се отбележи, че предвидената възможност за формиране на колективен управителен орган е едно от съществените предимства на новото ДПК в сравнение с ООД. С това се разрешава изключително важният въпрос за границите на представителната власт на отделните управители при ООД, тъй като те не формират отделен управителен орган. Според чл. 141, ал. 2 ТЗ в тази хипотеза всеки един от тях може да действа самостоятелно, ако друго не е уговорено в дружествения договор, но ако в договора се предвижда съвместно управление, те ще могат само заедно да сключват сделки, които да обвързват дружеството. Поради това някои автори разделят представителната власт на самостоятелна и съвместна (Таджер 2001; Таков 2006). Налице е субективно ограничение чрез въвеждане на съвместна представителна власт. Така, ако само един от управителите сключи дадена сделка, то тя ще е сключена без представителна власт и за да породи своите правни последици отново по силата на чл. 301 ТЗ, необходимо условие ще е липсата на незабавно противопоставяне от страна на другите управители. При ДПК посочените проблеми могат по-лесно да бъдат избегнати именно поради по-голямата договорна свобода във връзка с управлението на дружеството.

В обобщение може да се направи заключение, че в правната уредба на ДПК липсват редица утежняващи изисквания, характерни при другите капиталови търговски дружества. Предимствата на ДПК вероятно ще превърнат новото дружество в предпочитана правноорганизационна форма за осъществяване на търговска дейност. От друга страна, то следва да отговаря на определени изисквания относно брой на персонала, годишен оборот и/или стойност на активите, което го прави подходящо за малки и средни предприятия. ТЗ предвижда задължително преобразуване, когато дружеството престане да

отговаря на посочените изисквания. Това е вид гаранция, че ДПК ще бъде дружество на малкия и средния бизнес без да отнема значението и ролята на останалите търговски дружества. С въвеждането в правната уредба на новото ДПК се решават редица проблеми, най-вече на стартиращите технологични компании, движени от бурно експериментиране с иновативни технологии и набиране на рисково финансиране. През последните години тези компании дават все по-голяма стойност към развитието на икономиката. В същото време консервативната до момента нормативна уредба не благоприятства достатъчно рисковото капиталово финансиране. В този смисъл гъвкавостта на ДПК, доколкото е алтернатива на съществуващите капиталови дружества (ООД и АД) и съчетавайки някои техни основни характеристики, се явява особено подходяща дружествена форма за стартиращия бизнес.

Наред с всички посочени предимства трябва да се има предвид, че новото ДПК има и някои недостатъци.

На първо място, трябва да се има предвид, че тази дружествена форма не е приложима за всякакви компании. Както вече беше посочено, предвижда се тя да се прилага само за малките и средните предприятия. Освен това ще е необходимо време, докато се наложи като предпочитана правноорганизационна форма. Следователно поне в близко бъдеще ДПК ще има по-ограничено приложение в практиката в сравнение с по-универсалните ООД и АД и преценката доколко действително успешна ще е тази дружествена форма тепърва предстои.

На второ място, следва да се обърне внимание, че предоставената широка договорна свобода и минималният брой императивни разпоредби в уредбата на ДПК са важно предимство, но могат да се превърнат и в известен недостатък дотолкова, доколкото липсата или неточното формулиране на уговорки в дружествения договор, може да доведе до сериозни проблеми. Това превръща изготвянето на дружествения договор във въпрос от първостепенно значение за доброто функциониране и успешно участие на дружеството в търговския оборот. От тази гледна точка съставянето на договора трябва да е професионално, много прецизно и при съобразяване спецификите и нуждите на конкретната компания. От посоченото става ясно, че изготвянето на дружествен договор с подобна сложност в повечето от случаите няма да е по силите на самите учредители, а същевременно няма да е удачно и използването на готови образци. Следователно в случая учредителите ще имат нужда от

експертна помощ.

На трето място, променливият капитал – една от характерните особености на новото дружество, има редица предимства, но непрекъснатата промяна може да донесе и някои негативи, като например да създаде известна несигурност и да стане причина за поставяне на по-високи изисквания от страна на кредитните институции, което от своя страна неминуемо ще даде отражение върху достъпа до този вид финансиране.

На четвърто място, въвеждането на новото дружество в практиката като достъпна правноорганизационна форма за осъществяване на търговска дейност няма да се случи бързо поради нуждата от координация с Агенцията по вписванията. Електронната система на търговския регистър трябва да бъде надградена, за да позволи регистрацията на новия тип дружество. Практически учредяването на ДПК ще стане възможно след допълнения в Наредбата за воденето, съхраняването и достъпа до Търговския регистър и до Регистъра на юридическите лица с нестопанска цел, в която трябва да бъде определен образец на съответното заявление, както и след въвеждане на съответната функционалност в търговския регистър (Атанасова 2023). Разбира се, това е само временна пречка.

Заклучение

В заключение, като резултат от направения анализ могат да се оформят следните изводи:

Първо, въвеждането на ДПК е сериозна крачка в развитието на дружественото право. Очаква се това да има съществено отражение в стопанския живот на страната и търговския оборот. Законодателната промяна е резултат от промени в обществените отношения, на които действащата до момента правна рамка не може да отговори. Подходът, приет от законодателя, е да уреди съвсем нов вид търговско дружество, което съчетава предимства и избягва недостатъци на вече познатите капиталови дружества, но без да се засяга тяхната уредба. То допълва и разширява кръга на видовете правноорганизационни форми за осъществяване на търговска дейност, като дава нови и модерни разрешения, отговарящи на променящите се нужди на икономиката и ангажираните с нея субекти.

Второ, разгледаните в изложението особености на ДПК очертават

differentia specifica на дружеството в сравнение с вече познатите и използвани до този момент традиционни дружествени форми. Тези особености са свързани учредяването, капитала и дяловете, правата на съдружниците, начина на управление на дружеството, както и с изключително голямата договорна свобода предоставена на съдружниците при тяхната уредба в дружествения договор. Същевременно в правната уредба на ДПК липсват редица утежняващи изисквания, характерни при другите капиталови търговски дружества. Именно тези отличителни белези дават основание ДПК да се определи като дружество от нов тип, подходящо за определен вид компании – малки и средни предприятия, като ДПК е особено привлекателно най-вече за стартиращи и бързо развиващи се иновационни компании, които се стремят първо да привлечат капитал за реализиране на определен продукт или идея.

Трето, чрез уредбата на ДПК законодателят въвежда регламентация и на неуредени изрично до този момент институти, като например договора за предоставяне на право на придобиване на дялове.

Четвърто, новото търговско дружество предоставя редица предимства, изведени и систематизирани в хода на изследването, които ни дават основание да преценим въвеждането на ДПК в българското дружествено право като положителна промяна. Въпреки че се констатират и определени недостатъци, само времето и практиката ще покажат доколко сериозни са те.

Пето, предвид подхода на законодателя да въведе съвсем нов вид търговско дружество, което първо ще започне да се използва и доказва като успешна форма в практиката, имаме основание да предположим, че правната уредба на ДПК в бъдеще ще се налага да бъде усъвършенствана, допълвана и развивана, за да отговори в максимална степен на нуждите, за които е създадена.

В настоящата разработка също се правят предложения *de lege ferenda*, които биха могли да способстват за изясняване на някои дискуссионни въпроси и да допринесат за бъдещо усъвършенстване регламентацията на ДПК в ТЗ:

- В чл. 64, ал. 3 ТЗ следва да се допълни новото търговско дружество като се причисли към капиталовите такива с цел да се коригира законодателният пропуск и да се създаде яснота, пълнота и безпротиворечивост на правната уредба.

- Ненужно е в легалното определение за ДПК да се уточнява отговорността му към кредиторите. Всяко юридическо лице отговаря пред кредиторите с имуществото си и това не е никаква специфична особеност на даден

вид търговско дружество, тъй като не е присъща само на него.

- Необходимо е прецизиране на разпоредбата на чл. 260а, ал. 3 ТЗ, в която по настоящем дружеството се определя като предприятие. Изводът, че търговското дружество не може да се идентифицира като предприятие, а само като носител на права върху предприятието, вече е правен в доктрината нееднократно. В този смисъл считаме, че може да се намери и по-точен изказ от използвания в чл. 260а, ал. 3 ТЗ, тъй като настоящата редакция на разпоредбата само задълбочава съществуващата и до момента непоследователност на законодателя при употребата на понятието „предприятие“.

Извършеното изследване, при акцентирание на особеностите от гледна точка на правната регламентация, потвърждава характеристиката на ДПК като търговско дружество от нов тип и специфична правноорганизационна форма за осъществяване на търговска дейност. В контекста на необходимостта търговското ни законодателство да следва съвременните тенденции за развитие в областта на дружественото право, анализирането на ДПК, експлицирането на несъвършенства в регламентацията и направените предложения за усъвършенстване на правната уредба имат не само научно, но и важно практическо значение поради потребността от правилно и безпротиворечиво прилагане на новите законодателни решения.

Използвана литература

Атанасова, С. (2023). Дружеството с променлив капитал. Що е то. (<https://advokatatanasova.com/%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB-%D1%89%D0%BE-%D0%B5-%D1%82%D0%BE/>, 30.08.2023)

(Atanasova, S. (2023). (Druzhestvoto s promenliv kapital. Shto e to.)

Бъчварова, М. (2018). Процесът на конвергенция на правните системи в съвременното търговско право. // Известия, №3, с. 308-318. (Bachvarova, M. (2018). Protsetsat na konvergentsiya na pravните sistemi v savremennoto targovsko pravo. // Izvestiya, №3, pp. 308-318).

Бъчварова, М. (2001) Търговски предприятия и сделки с тях. Варна: Малео-63.

(Bachvarova, Margarita Stefanova (2001) Targovski predpriyatiya i sdelki s tyah, Varna : Maleo-63).

Воденичаров, А. (2019) Европейско кооперативно дружество. Societass cooperative europaеia. София: Сиела.

(Vodenicharov, A. (2019) Evropeysko kooperativno druzhestvo. Societass cooperative europaеia. Sofiya: Siela).

Герджиков, О. и др. (2007). Коментар на търговския закон. Книга първа чл. 1 – 112. София: Софи-Р.

(Gerdzhikov, O. i dr. (2007). Komentar na targovskiya zakon. Kniga parva chl. 1 – 112. Sofiya: Sofi-R).

Голева, П. (2018). Търговско право: Търговци. София: Нова звезда (Goleva, P. (2018). Targovsko pravo: Targovtsi. Sofiya: Nova zvezda).

Добрев, Люцканов (2018). Конвертитируемият заем (https://www.legaldl.com/конвертитируемият_заем/).

(Dobrev, Lyutskanov (2018). Konvertituemiyat заем).

Илиева, Р. Търговско право. Общи положения. Видове търговци. София: Нова звезда.

(Ilieva, R. Targovsko pravo. Obshti polozheniya. Vidove targovtsi. Sofiya: Nova zvezda).

Калайджиев, А. (2015). Търговско право. Обща част. София: Труд и право

(Kalaydzhiiev, A. (2015). Targovsko pravo. Obshta chast. Sofia: Trud i pravo).

Калайджиев (2021). Търговци. София: Сиби.

(Kalaydzhiiev (2021). Targovtsi. Sofiya: Sibi).

Кацаров, К. (1990). Систематичен курс по българско търговско право. Четвърто фототипно издание. София.

(Katsarov, K. (1990). Sistematischen kurs po balgarsko targovsko pravo. Chetvarto fototipno izdanie. Sofiya).

Колев, Н. (2021). Търговски дружества. Синтез и коментар на практиката на Върховния съд и Върховния касационен съд. София: Труд и право.

(Kolev, N. (2021). Targovski druzhestva. Sintez i komentar na praktikata na Varhovniya sad i Varhovniya kasatsionen sad. Sofiya: Trud i pravo).

Ланджев, Б. (2003). Търговското предприятие. София: Сиела. (Landzhev, B. (2003). Targovskoto predpriyatie. Sofiya: Siela).

Минчев, М. (2023). Дружество с променлив капитал (https://bg.linkedin.com/in/mincho-minchev-0a219728?trk=article-ssr-frontend-pulse_publisher-

author-card).

Мотиви към Проект на Закон за изменение и допълнение на Търговския закон от 30.03.2022 г. (<https://besco.bg/blog/motivi-km-proekt-na-zakon-za-izmenenie-i-doplнение-na-trgovskiya-zakon>, 13.08.2022)

Сарафов, М. Какво е дружеството с променлив капитал (ДПК) и как ще помогне на българската Start-up сцена (<https://gplawbg.com/>, 28.08.2023).

(Sarafov, M. Kakvo e druzhestvoto s promenliv kapital (DPK) i kak shte pomogne na balgarskata Start-up stsena).

Специален доклад на Европейската сметна палата (ЕСП) №25/2020: Съюзът на капиталовите пазари – бавно начало към постигането на амбициозна цел (<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/capital-markets-union-25-2020/bg/#chapter11>).

Становище на КФН по представени законопроекти за изменение и допълнение на Търговския закон Изх. №02-00-19/22.12.2022. (Stanovishte na KFN po predstaveni zakonoproekti za izmenenie i dopalnenie na Targovskiya zakon Izh. №02-00-19/22.12.2022).

Стефанов, Г. (2015). Еднолични търговски дружества. София: Труд и право.

(Stefanov, G. (2015). Ednolichni targovski druzhestva. Sofiya: Trud i pravo).

Таджер, В. (2001). Гражданско право на НРБ. Обща част. София: Софи-Р.

(Tadzher, V. (2001). Grazhdansko pravo na NRB. Obshta chast. Sofiya: Sofi-R).

Таджер, В. (2011). Капиталови търговски дружества. София : ИК „Труд и право“.

(Tadzher, V. i dr. (2011). Kapitalovi targovski druzhestva. Sofiya: Trud i pravo).

Таков, К. (2006). Доброволно представителство. София: Сиби.

(Takov, K. (2006). Dobrovolno predstavitelstvo. Sofia: Sibi).

Цонева, С. (2009). Европейското кооперативно дружество и кооперацията – прилики и разлики. // Юридическо списание на Нов български университет, №3, с. 20-27

(Tsoneva, S. (2009). Evropeyskoto kooperativno druzhestvo i kooperatsiyata – priliki i razliki. // Yuridichesko spisanie na Nov balgarski universitet, №3, pp. 20-27)

Boschma, H., Schutte-Veenstra, H. (2017). Will the sup be an Effective Legal Form for smes as Well as for Subsidiaries within the European Union? // European Journal of Comparative Law and Governance, Vol. 4(3), pp. 246-287 (<https://doi>.

org/10.1163/22134514-00403004).

Grosclaude, L. (2020). The French «Société Par Actions Simplifiée-SAS», All Purpose Vehicle! // *Central European Journal of Comparative Law*, Vol. 1(2), pp. 49-57 (file:///D:/Downloads/5024-Article%20Text-21713-1-10-20201209.pdf, 16.08.2023).

El Mejri, A. (2018). Les enjeux de la disruption juridique : l'exemple de la société par actions simplifiée. *Actu-juridique.fr Lextenso* (<https://www.actu-juridique.fr/affaires/societes/les-enjeux-de-la-disruption-juridique-lexemple-de-la-societe-par-actions-simplifiee/> , 16.08.2023).

Maciejewski, M., Bux, U. (2023). Company law (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/35/company-law>, 13.08.2023).

Prum, Andre. (2017). La transplantation de la société par actions simplifiée (SAS) dans le droit des sociétés luxembourgeois. *University of Luxembourg Law Working Paper No. 003-2017* (file:///D:/Downloads/SSRN-id2993081.pdf , 16.08.2023).

Szikora, V. (2018). Company Legislation and Reforms in Europe. // *Curentul Juridic*, Vol. 72(1), pp. 155-172.

Sjåfjell, B. (2021). Reforming EU Company Law to Secure the Future of European Business. *University of Oslo Faculty of Law Research Paper No. 2021-05*, Preprint of article in *European Company and Financial Law Review*, 2/2021., *Nordic & European Company Law Working Paper No. 21-13*.

**ДРУЖЕСТВО С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ (ДПК)
КАТО НОВА ФОРМА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ**

**гл. ас. д-р Виолета Владова-Иванова,
гл. ас. д-р Милена Цветковска**

Резюме

Студията разглежда регламентираното в Търговския закон ново дружество – дружество с променлив капитал, което разкрива определени специфики в сравнение с досега съществуващите дружества, регламентирани в българското търговско законодателство. Изследват се причините, довели до такава промяна в дружественото право в контекста на нуждите на бизнеса. Обръща се внимание на опита за решаване на проблема в различни европейски държави. Анализира се уредбата в нашия Търговски закон на новоприетото дружество с променлив капитал и неговите предимства и недостатъци като форма за осъществяване на търговска дейност. На основата на извършения анализ се правят обосновани изводи и предложения с идеята те да станат част от предстоящите дискусии в специализираната научна литература относно приложението на правните разпоредби на практика.

Ключови думи: дружество с променлив капитал, търговски дружества, Търговски закон

**COMPANY WITH VARIABLE CAPITAL (CVC) AS A NEW FORM
FOR COMMERCIAL ACTIVITY**

**Chief Assist. Prof. Dr Violeta Vladova-Ivanova
and Chief Assist. Prof. Dr Milena Tsvetkovska**

Abstract

The study examines the new company regulated in the Commerce Act - a company with variable capital, which reveals certain specifics compared to the existing companies regulated in the Bulgarian commercial legislation. The reasons are researched that led to such a change in company law in the context of business needs. Attention is paid to the experience of solving the problem in different European countries. The regulation in our Commerce Act is analyzed about the newly adopted company with variable capital and its advantages and disadvantages as a form for commercial activity. On the basis of the performed analysis, justified conclusions and proposals are made, with the idea that they will become part of the upcoming discussions in the specialized scientific literature, regarding the application of the legal provisions in practice.

Key words: Company with Variable Capital, Commercial Companies, Commerce Act

Съдържание

Въведение	228
Глава първа. Промяна в традиционния модел на видовете търговски дружества – генезис на проблема и начини за решаването му в европейските законодателства	230
1.1. Промяна на модела в България – причини	230
1.2. Модели на промяна в законодателствата на европейските държави	233
Глава втора. Дружество с променлив капитал – характеристики, предимства и недостатъци	241
2.1. Основни характеристики на ДПК.....	241
2.2. Предимства и недостатъци на ДПК като нова форма за осъществяване на търговска дейност	251
Заклучение.....	256
Използвана литература.....	258
Резюме на български език	262
Резюме на английски език.....	262